

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת פנחס תשפ"ג לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף שע"ב

כאשר חטאו ישראל בעגל, שאמר הכתוב שם (שמות לב-ו) ויקומו לצחק, וברש"י יש במשמע הזה גילוי עריות כמו שנאמר (בראשית טז-ו) לצחק בי ע"כ. ואז לימד אלעזר ממנו הדינים הנוגעים לאיסור זה, שדינו של בועל ארמית שקנאין פוגעין בו. – אבל אכתי יש להבין איך יתכן אשר משה רבינו עצמו לא יקנא קנאת ה', אלא יעשה שליח לפנחס, הלא אוהב מצות לא ישבע מצות (ויק"ר כב-ב).

*

ונראה בהקדם לבאר מה דאיתא במדרש פליאה, מה ראה קרח לחלוק על משה, פרשת פרה אדומה ראה. וצריך ביאור הכוונה בזה. גם להבין מה שמצינו בחטא העגל, שאמר ה' למשה (שמות לב-ו) לך רד כי שחת עמך, ובגמרא (ברכות לב.) לך רד מגדולתך וכו' ע"ש. ולכאורה הרי משה לא היה לו שום שייכות לחטא זו, שהרי היה אז בשמים, ולמה ירד מגדולתו. גם מה שאמר משה לה', ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (שם לב-ב). ולכאורה איזה טענה היא זו, שלא ימית החוטאים, רק משה רבינו, שאין לו קשר כלל עם החטא (וכבר דברנו מזה בשב"ק העל"ט).

ויש לומר עוד בזה, דהנה רש"י פירש, כי שחת עמך, שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעצמך, וגייירתם ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה,

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו', לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום וגו' (כה-יא). בגמרא (סנהדרין פב.) איתא, והנה איש מבני ישראל בא, ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה וגו' (כה-ו). תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה, אמר לו, בן עמרם, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך [משה קודם מתן תורה נשא, וכשניתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצות והיא עמהם, וגרים רבים של ערב רב]. נתעלמה ממנו הלכה [שנאמר לו בסיני הבועל נכרית וכו']. געו כולם בבכיה, והיינו דכתיב (שם) והמה בוכים פתח אהל מועד. וכתיב (כה-ו) וירא פנחס בן אלעזר, מה ראה, אמר רב ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו, אחי אבי אבא [היינו משה שהיה אחי אבי אביו אהרן], לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני, הבועל את הנכרית קנאין פוגעין בו. אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא [שליח] ע"כ.

ולכאורה משמע דלא לימד משה הלכה זו אלא לפנחס, והכלל ישראל לא למדוה, דאם לא כן הרי זה נס מופלא אשר ששים רבוא ישראל ישכחו מה שלמדו, אלא פנחס הוא היחידי שזוכר. וכן נראה ממה שאמרו נתעלמה 'ממנו' הלכה, דקאי על משה. ופנחס אמר, לא כך לימדתני, בלשון יחיד. – ומה שציין פנחס שלמד זאת ממנו 'ברדתך מהר סיני', שמשמעותו בעת ירידתו מן ההר, יש לומר דקאי על יום ירידתו מההר לבסוף ארבעים יום,

נתגלה לו שמושה עושה גם דברים מעצמו, שקיבל הערב רב בלי הסכמת ה' מתחלה, וראו מה עלתה לו, שבזה החטיא הכלל ישראל בהחטא היותר גדולה. ואם כן אין לסמוך עוד על משה, ויתכן שגם שאר דברים שעושה אינו מציווי ה', אלא מדעת עצמו, ועל כן נתקנא בנשיאותו של אליצפן וכהונתו של אהרן, שבחר בהם משה מדעתו. וזהו כוונתם מה ראה קרח לחלוק על משה, פרשת פרה אדומה ראה.

*

והנה כעת נכשלו ישראל בחטא עוד הפעם, בבנות מואב, ואמר הכתוב (כה-א) וישב 'ישראל' בשטים, ויחל 'העם' לזנות אל בנות מואב, ותקראן 'לעם' לזבחי אלהיהן ויאכל 'העם' וגו', ויצמד 'ישראל' לבעל פעור וגו'. הנה שינה הכתוב הלשון מישראל לעם. ונראה דהנה בכלי יקר (פרשת בלק) כתב לפרש, וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה 'ישראל' לאמורי, ויגר מואב מפני 'העם' כי רב הוא (כב-ב), דהערב רב קרוי בשם העם, כי לא מבני ישראל המה, ומואב נתיירא מפני הערב רב, כי רב הוא, רבים המה מישראל ע"ש. וכמו כן כאן בבנות מואב, ישראל קדושים אינם מסוגלים לחטא כזה, ובהיותם במצרים יותר ממאתים שנה, לא נמצא גם אחד מהם פרוץ בערוה (ויק"ר לב-ה), אך ויחל 'העם' לזנות אל בנות מואב, הערב רב התחילו בזה, ותקראן 'לעם' לזבחי אלהיהן וגו', אך החברותא של ישראל עמהם, השפיע אשר אחריו ויצמד 'ישראל' לבעל פעור וגו', שהכשילו הם בחטא זה גם ישראל, דוגמת שהיה בחטא העגל, שהתחלה היתה על ידי הערב רב.

וכיון שמושה קיבל את הערב רב מדעת עצמו, על כן הרגיש משה שיש לו גם כן חלק בפגם זה, שהרי עבור זה הוצרך כפרה בחטא העגל, ויקחו אליך פרה אדומה, משום שהוא הכניס הערב רב לכלל ישראל. והנה שם צוה ה', ונתתם אותה אל אלעזר הכהן (יט-א), וברש"י לפי שאהרן עשה את העגל, לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור ע"כ. וכמו כן דין משה לומר, שבהיות הריגת זמרי ישיב חמת ה' מעל בני ישראל, על כן

הם שחתו והשחיתו ע"כ. וביאורו, כי משה רבינו הלך בדרכי האבות שקירבו עובדי עבודה זרה תחת כנפי השכינה, וכמו שנאמר באברהם (בראשית יב-ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן, וברש"י שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו ע"כ. וכמו כן עשו יצחק אבינו ויעקב אבינו, כדאיתא במדרש (ב"ר פד-ד) וישב יעקב בארץ מגורי אביו (בראשית לז-א), מגיורי אביו ע"כ. ולכן כאשר הערב רב ראו גודל נסי ה' במצרים, ובאו להכרה כי לה' הארץ, ורצו להתחבר לעם ישראל, קיבלם משה בשתי ידיים. אך אם היה נמלך בה', לא היה ה' מסכים עמו, כי מספר הערב רב היה עצום מאד, יש אומרים ר"מ רבוא, ויש אומרים ש"ס רבוא (ילקוט בא רט), ארבעה או ששה פעמים יותר מהכלל ישראל, וההשפעה שהם ישאירו על ישראל, בראותם התנהגותם ודיבוריהם ומעשיהם, ישפיעו לרעה על כלל ישראל, כי האדם נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר אנשי סביבתו (עיין רמב"ם ה' דעות ו-א).

ובאמת הערב רב השפיעו אחר כך והכשילו את בני ישראל לעבוד את העגל, אשר בני ישראל לא היו מסוגלים לומר אלה אלהיך ישראל, לולא ההשפעה של הערב רב שפגע בהם. ועל כן אמר ה' למשה 'לך רד כי שחת עמך', רד מגדולתך, כי אתה גרמת להם חטא זה, כי עמך הערב רב שיחתו והשחיתו, ונוגע הפגם גם לך. ועל כן שפיר השיב משה לה', אם אתה נושא חטאתם טוב, ואם אין, מחני נא מספרך, אני הוא האשם בדבר שקבלתי את הערב רב, ועל כן מחני נא, ואהיה כפרתן של ישראל.

והנה פרה אדומה בא לכפר על חטא העגל (רש"י במדבר יט-כב), ואמר ה' למשה, ויקחו 'אליך' פרה אדומה תמימה (שם יט-ב), ואם כי משה רבינו לא היה לו שום חלק בחטא זה, שהרי היה בשמים, גילה בזה ה' שגם למשה יש חלק בה, משום שקיבל הערב רב על דעת עצמו, וגם הוא כלול בכפרה של פרה אדומה, ולכן ויקחו אליך דייקא, כי אתה הוא הגורם לכל החטא. וכאשר ראה קרח פרשה זו,

יכולה ליכנס אליו. ונראה דאיתא בגמרא (תענית ט.) שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן, משה ואהרן ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן, באר וענן ומן. באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה. מתה מרים נסתלק הבאר, שנאמר (במדבר כ-א) ותמת שם מרים, וכתיב בתריה ולא היה מים לעדה, וחזרה בזכות שניהן. מת אהרן נסתלקו ענני כבוד וכו', חזרו שניהם בזכות משה. מת משה נסתלקו כולן וכו' ע"ש.

ויתכן לומר כי הגם שחזרו העננים אחרי הסתלקות אהרן, בזכותו של משה, מכל מקום זה לא היה תיכף, אלא לאחר זמן, כדי שיכירו כולם שהענני כבוד כל הימים היו בזכות אהרן, ולכן בפטירתו נסתלקה על איזה זמן נועיין בזה במגדים חדשים פ' בלק כה-ד], ואם כן יש לומר דבשעה שאירע מעשה זו של זמרי, לא היו מוקפים ישראל בענני הכבוד, ועל כן שפיר הקריב המדינית לעיני משה. אך לכאורה זה אינו, דהא כתיב (כה-ד) ויאמר ה' אל משה, קח את כל ראשי העם, והוקע אותם לה', נגד השמש. וברש"י השמש מודיע את החוטאים, הענן נקפל מכנגדו, והחמה זורחת עליו (תנחומא יט) ע"כ. הרי דהיו גם אז ענני הכבוד, ואם כן הדרה קושיא לדוכתיה איך נכנס זמרי עם המדינית לפני משה.

ואולי יש לומר, כי הא דהוצרכו לזכותו של אהרן שיהיה להם ענני הכבוד, זה נוגע רק להכלל ישראל, אבל משה רבינו במחנה לויה, זכות עצמו כדאי בעבורו להיות מוקף בענני הכבוד, ולכן גם כאשר נסתלק אהרן, ונסתלקו אז ענני הכבוד, לא היה זאת אלא במחנה ישראל שנהנו רק מזכותו של אהרן, אבל במחנה של משה לא זוו הענני כבוד גם בהסתלקותו של אהרן. ומעתה יש לומר, כי בהיות שמחנה ישראל לא היה להם ענני הכבוד, היה יכול להגיע עם המדינית עד מחיצת הענני כבוד, ושם דיבר זמרי עם משה. וכיון שסביבות משה היו ענני הכבוד, אמר ה' למשה, והוקע אותם לה' נגד השמש, שיעברו הכל לפני משה, וכאשר עברו החוטאים, הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו.

אי אפשר להעשות זאת על ידו, כי חטא זו נעשה בגרמתו, ואין קטיגור נעשה סניגור, על כן צוה לפנחס, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא.

*

והנה מה שאמרו שחטא העגל היה על ידי הערב רב, לכאורה צריך ביאור, דהא מבואר במדרש (ספרי בהעלותך פג) כי האומות העולם לא היו יכולים להכנס בתוך ענני הכבוד שהקיפו את ישראל במדבר. ולכן נאמר בעמלק, ויזנב בך כל הנחשלים אחריך (דברים כה-ח), וברש"י חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן ע"כ. והוא מטעם שלא היה יכול ליכנס לישראל בתוך ענני הכבוד. ופירשו (עיין פנים יפות שם) דמהאי טעמא כתיב ביתרו, ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך וכו' (שמות יח-ג), וברש"י על ידי שליח, ואם אין אתה יוצא בגיני צא בגין אשתך ע"ש. והוא כי בהיות שעדיין לא התגייר לא היה יכול ליכנס בפנים, רק על ידי משה.

וכמו כן מבואר בזה"ק (ח"ב קצא): כי הערב רב פלט אותם הענן ע"ש. ובבני יששכר (תשרי י-טו) כתב בשם ראש דוד להחיד"א (פ' אמור) דלכן לא נצטוינו לעשות זכר רק לענני הכבוד, במצות סוכה, כי בזה היו ישראל מיוחדים בטובה, ובמין ובאר גם הערב רב נהנו ממנו ע"ש. ומעתה יש להבין איך נקהלו הערב רב על חור לעשות העגל, וכאשר לא עשהו הרגו אותו, ובאו אל אהרן שיעשהו (רש"י שם לב-ה), הא הערב רב לא היו יכולים להכנס לתוך ענני הכבוד שהיה על מחנה ישראל.

ואולי הא דהערב רב היו חוץ לענן, זה היה רק אחר שחטאו בעגל, שהם אמרו אלה אלהיך ישראל, אבל קודם החטא, לא ריחק אותם ה' מלהיות בענני הכבוד, כיון שבאו לחסות תחת כנפי השכינה (ועיין בשמן ראש פ' ויקהל חלק יב דף שלב).

אמנם כאן בפרשתנו, בחטא של בנות מואב, שפיר תקשה איך הקריב את המדינית לעיני משה, הלא משה היה בהמחנה מוקף בענני הכבוד, ואיך היתה המדינית

והנה הענני כבוד היה להם קדושת ארץ ישראל (עיין ערבי נחל לשבת שובה דרוש ז), כי קדושת הארץ היא משום שהיא כביכול דירתו של מקום, עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא-יב). וכמו כן ענני הכבוד הם מרכבתו של הקב"ה כביכול, וכמו שאמר הכתוב (ישעיה יט-א) הנה ה' רוכב על עב קל ע"ש. והנה מבואר ברמב"ם (ה' מלכים ה-ט) אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה וכו' ע"ש. וכיון דענני הכבוד יש להם קדושת ארץ ישראל, על כן אין לצאת משם חוץ לענני הכבוד. ועל כן לא רצה משה לצאת מהענני כבוד שהיה שורה במחיצתו, לצאת חוצה לה להרוג נשיא שבט שמעון, שאין בה חיוב אלא קנאין פוגעין בו, ולכן אמר לפנחס קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא.

והנה הענני כבוד היה להם קדושת ארץ ישראל (עיין ערבי נחל לשבת שובה דרוש ז), כי קדושת הארץ היא משום שהיא כביכול דירתו של מקום, עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה (דברים יא-יב). וכמו כן ענני הכבוד הם מרכבתו של הקב"ה כביכול, וכמו שאמר הכתוב (ישעיה יט-א) הנה ה' רוכב על עב קל ע"ש. והנה מבואר ברמב"ם (ה' מלכים ה-ט) אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה או לישא אשה וכו' ע"ש. וכיון דענני הכבוד יש להם קדושת ארץ ישראל, על כן אין לצאת משם חוץ לענני הכבוד. ועל כן לא רצה משה לצאת מהענני כבוד שהיה שורה במחיצתו, לצאת חוצה לה להרוג נשיא שבט שמעון, שאין בה חיוב אלא קנאין פוגעין בו, ולכן אמר לפנחס קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא.

ואמר הכתוב, פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו', לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. ולכאורה צריך ביאור, דבדרך כלל השכר לעושי מצוה היא מעין ענין המצוה שמקיים, וכאן ניתן שכר לפנחס דבר שהוא היפוך ממעשיו, כי איש שלום לא הורג אנשים. והוא יצא לריב עם שבט שמעון להרוג הנשיא. ובפשטות הכוונה, שזה מדה כנגד מדה עבור שעשה שלום בין הקב"ה לישראל, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי.

ויש לומר עוד, כי אמרו (סנהדרין פב:) שהתחילו השבטים מבזין אותו, ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב וייחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ע"כ. ופירשו המפרשים, כי חשדו השבטים בפנחס, שלפיכך הרג את זמרי, משום שמוצאו מעובדי עבודה זרה, ויש בו איפוא מטבע האכזריות, לקום ולשפוך דם, על כן בא הכתוב ומייחסו אחר אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, כדי

ויש לומר עוד, כי אמרו (סנהדרין פב:) שהתחילו השבטים מבזין אותו, ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב וייחסו פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ע"כ. ופירשו המפרשים, כי חשדו השבטים בפנחס, שלפיכך הרג את זמרי, משום שמוצאו מעובדי עבודה זרה, ויש בו איפוא מטבע האכזריות, לקום ולשפוך דם, על כן בא הכתוב ומייחסו אחר אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, כדי